

ПРИКЛАДИ АКТИВ СЕКСУАЛЬНОГО НАСИЛЬСТВА

Відповідно до Гаазьких принципів
щодо сексуального насильства:

<https://thehagueprinciples.org>

1. Акти сексуального насильства можуть включати:
 - a. акти, вчинені однією особою проти іншої;
 - b. акти, які одна особа спонукає іншу особу вчинити проти самої себе, проти третьої сторони (в тому числі іншої особи чи тварини) або проти мертвого тіла; або
 - c. акти, організовані групою, політичною чи державною установою або іншою організацією, або вчинено за їхнім сприянням.
2. Акти сексуального насильства можна розділити на дві категорії:
 - a. акти сексуального характеру, які за своєю суттю вважаються насильницькими; та
 - b. акти сексуального характеру, які можуть дорівнювати сексуальному насильству, якщо вони відбуваються насильницьки¹ або проти особи, яка не може або не бажає дати щирі, добровільну та конкретну згоду.²
3. Акти сексуального характеру, які можуть розглядатися як насильницькі за своєю суттю, включають:
 - a. викликання у особи обґрунтованого побоювання або страху актів сексуального насильства;³
 - b. позбавлення особи доступу до засобів гігієни, терапії, чи ліків, пов'язаних із менструацією, вагітністю, пологами, лікуванням свищів, гематомою прямої кишки, ВІЛ чи іншими інфекціями, що передаються статевим шляхом, сексуальними каліцтвами, спотворенням, гінекологічним, урологічним чи сечостатевим лікуванням або будь-яким іншим аспектом сексуального здоров'я або репродуктивного здоров'я;
 - c. позбавлення особи репродуктивної автономії, наприклад, шляхом примусової вагітності,⁴ примусової стерилізації,⁵ репродуктивного саботажу,⁶ примусового батьківства; або перешкоджання рішенню щодо використання контрацепції, проходження стерилізації, запліднення іншої особи чи виношування вагітності у власному тілі;
 - d. підготовку до сексуальної активності (грумінг), в тому числі через онлайн-спілкування або соціальні мережі;
 - e. приниження особи або знуцання над нею на основі її ймовірної сексуальної орієнтації, гендерної ідентичності, сексуальних можливостей, сексуальної репутації, сексуального вибору, сексуальної активності (або її відсутності) або сексуальних частин тіла;⁷
 - f. заборону особі брати участь у сексуальних діях за згодою, в тому числі через стать особи, сексуальну орієнтацію, гендерну ідентичність, інвалідність або будь-які інші ознаки, дискримінація за якими заборонена міжнародним правом;
 - g. покарання або приниження особи за її недотримання уявлень про гендерні норми; за те, що особа сприймається як ані чоловік, ані жінка; або за недотримання уявлень про сексуальну поведінку, сексуальну орієнтацію чи гендерну ідентичність;
 - h. покарання за відмову від сексуальної активності;
 - i. сексуальні домагання шляхом здійснення небажаної для неї сексуальної поведінки, яку за даних обставин можна трактувати як образливу, принизливу чи залякуючу. Небажана сексуальна поведінка може включати:
 - i. звуки, заяви або жести із сексуальним натяком;
 - ii. надсилання повідомлень сексуального характеру;
 - iii. використання телефонів або інших пристроїв для втручання у приватне життя; або
 - iv. погляд на особу таким чином, який можна розумно трактувати як ознаку сексуальної об'єктивації або сексуального бажання.
 - j. піддавання особи дитячому шлюбу або стосункам сексуальної експлуатації; та

- k. погрозу будь-яким способом порушити сексуальну автономію або сексуальну недоторканість особи.
4. Акти, які можна вважати прикладами сексуального насильства, якщо вони відбуваються насильницьки⁸ або проти особи, яка не може або не хоче дати щирі, добровільну та конкретну згоду,⁹ включають:
- a. побиття, кусання, обпалювання, стискання, обрізання, калічення чи інше травмування сексуальної частини тіла,¹⁰ або будь-якої іншої частини тіла із сексуальним наміром, у тому числі після смерті особи;
 - b. ув'язнення разом з іншою особою;
 - c. поширення або створення зображень, відеоматеріалів чи аудіозаписів особи в оголеному чи частково роздягненому вигляді або залученої до актів сексуального характеру, у тому числі через онлайн-спілкування чи соціальні мережі;
 - d. примушення особи до спостереження оголення, особливо оголених сексуальних частин тіла,¹¹ або примушення особи до спостереження актів сексуального характеру,¹² включаючи сприйняття через зображення, описи, відео- та аудіоматеріали, мистецькі твори та інші аналогічні засоби;
 - e. примушення особи до вступу у шлюб або збереження шлюбу або іншого інтимного партнерства, в тому числі шлюбу за домовленістю, тимчасового шлюбу, фіктивного шлюбу, передачу іншого з подружжя або партнера;
 - f. примушення особи симулювати сексуальне бажання або сексуальне задоволення;
 - g. примушення особи виконувати рухи, у тому числі танцювальні, із сексуальними асоціаціями;
 - h. примушення особи справляти у полі зору інших осіб функції організму, які зазвичай виконуються приватно, включаючи заходи, пов'язані з гігієною менструального циклу;
 - i. примушення особи повністю або частково роздягнутися, включаючи зняття головних уборів у культурах, де це має сексуальний підтекст, або вимагання носити одяг із сексуальними асоціаціями;
 - j. примушення особи проводити процедури або ритуали для визначення або зміни сексуальної орієнтації чи гендерної ідентичності;
 - k. запліднення особи будь-яким способом;
 - l. оглядання геніталій, заднього проходу, грудей або дівочої пліви без медичної чи подібної необхідності;
 - m. поцілунки або облизування особи, особливо сексуальної частини тіла;¹³
 - n. здійснення фізичного контакту, у тому числі шляхом дотику до будь-якої сексуальної частини тіла¹⁴ цієї особи, дотику сексуальною частиною тіла¹⁵, або шляхом сидіння чи лежання на особі;
 - o. позначення особи як сексуально девіантної, сексуально нечистої або як особи, яка пережила сексуальне насильство, за допомогою культурно значущих методів, таких як видалення волосся, вимога носити символи сексуального характеру або таврування тіла;
 - p. проникнення в чиєсь тіло, навіть незначне, статевим органом людини чи тварини;¹⁶
 - q. проникнення предметом або частиною тіла в чийсь анальний або генітальний отвір, навіть незначне;¹⁷
 - r. підготовка особи до сексуальної активності з третьою особою;
 - s. зараження ВІЛ або іншими інфекціями, що передаються статевим шляхом;
 - t. спостереження за особою в оголеному стані або участь у діях сексуального характеру,¹⁸ в тому числі шляхом спостереження за ними через зображення, описи, відео- та аудіоматеріали, мистецькі твори та інші аналогічні засоби.

5. Як вказують вцілілі, практикуючі фахівці та глобальне громадянське суспільство, дії, вчинені в рамках структурного або інституційного насильства, включаючи дії та бездіяльність держав та інших суб'єктів, також можуть сприйматися як сексуальне насильство. До них відноситься:
- a. вчинення актів сексуального насильства (як зазначено вище) представниками держави або державними службовцями;
 - b. неспроможність національних органів влади:
 - i. захистити людей від сексуального насильства;
 - ii. притягнути осіб, які вчинили сексуальне насильство, до відповідальності згідно з національним законодавством або передати справу до компетентного суду; та/або
 - iii. надати гарантії правового захисту та допомоги постраждалим.
 - c. прийняття дискримінаційних законів, які дозволяють безкарність або сприяють їй, у тому числі через вирок з незначним покаранням, або дозволення особі, що вчинила сексуальне насильство, уникнути правосуддя через шлюб із потерпілою особою.

Ці приклади є показовими та не вичерпними. В оригіналі англійською мовою акти перелічені за алфавітом, щоб уникнути уявлень про ієрархічні відносини між ними. Зокрема, це має допомогти уникнути уявлень, що акти, пов'язані із проникненням, обов'язково є більш серйозними, ніж інші акти.¹⁹

ПРИКЛАДИ АКТИВ СЕКСУАЛЬНОГО НАСИЛЬСТВА

Цей розділ має на меті надати невичерпний перелік дій сексуального характеру, які дорівнюють сексуальному насильству або є ним.

У деяких консультаціях учасники не проводили розмежування між сексуальними актами та сексуальним насильством. Наприклад, коли їх просили навести приклади сексуальних дій, деякі учасники перелічували дії, які за своєю суттю є насильницькими (наприклад, зґвалтування). І навпаки, коли запитували про приклади сексуального насильства, деякі учасники перераховували дії, які є насильством лише тоді, коли вони вчинені примусово або без щирої згоди (наприклад, дотик до сексуальної частини тіла). Декларація не використовує такий підхід до розгляду «сексуальних дій» та «сексуального насильства» як взаємозамінних понять.

Щоб відобразити відмінності між цими двома поняттями, дії, перелічені в цій Декларації, поділяються на дві категорії: дії, які за своєю суттю є насильницькими і, отже, самі по собі є сексуальним насильством, і дії сексуального характеру, які стають сексуальним насильством, лише якщо вчинені примусово або проти особи, яка не хоче або не може дати щирі, добровільну, конкретну та тривалу згоду.

1. Акти сексуального насильства можуть включати:

- a. **акти, вчинені однією особою проти іншої;**
- b. **акти, які одна особа спонукає іншу особу вчинити проти самої себе, проти третьої сторони (в тому числі іншої особи чи тварини) або проти мертвого тіла; або**
- c. **акти, організовані групою, політичною чи державною установою або іншою організацією, або вчинено за їхнім сприянням.**

Це тлумачення спрямоване на розширення міжнародних концепцій сексуального насильства, воно прямо спонукає читачів розглядати всі дії, а не тільки дії правопорушника.

2. **Акти сексуального насильства можна розділити на дві категорії:**
 - a. **а. акти сексуального характеру, які за своєю суттю вважаються насильницькими; та**
 - b. **б. акти сексуального характеру, які можуть дорівнювати сексуальному насильству, якщо вони вчиняються насильницьки²⁰ або проти особи, яка не може або не хоче дати щирі, добровільну та конкретну згоду.²¹**
3. **Акти сексуального характеру, які можуть розглядатися як насильницькі за своєю суттю, включають:**
 - a. **викликання у особи обґрунтованого побоювання або страху актів сексуального насильства;²²**

У кількох консультаціях респонденти описували атмосферу, в якій примусові сексуальні дії здавалися ймовірними або неминучими, як форму сексуального насильства. Це передбачає відчуття постійного страху, викликане масштабною кампанією сексуального насильства.

Приклад можна побачити в консультації, де українські жінки, які зазнали сексуального насильства під час ув'язнення, заявили, що «саме перебування в місці неволі створювало для них відчуття небезпеки та невизначеності. Вимушене перебування в закритому просторі з чоловіками викликало страх і очікування сексуального насильства з боку учасників бойових дій». Як пояснив один учасник, у деяких місцях ув'язнення «сексуальне насильство відчувається у повітрі».

Хороший приклад такого страху надали вцілілі єзиди з Іраку. Вцілілі пояснили, що єзиди є мішенню бойовиків — жінок викрадають, примушують до небажаних шлюбів та жорстоко з ними поводяться, якщо вони чинять опір, таким чином поширюється страх та побоювання того, що це може в будь-який момент статися з жінками-єзидами.

Це питання також обговорювалося у справі «Ладнер проти Сполучених Штатів» (Ladner v. United States), де було вирішено, що «спричинення в іншої особи побоювань шкоди незалежно від того, чи дійсно є намір або можливість заподіяти таку шкоду» є нападом.

Таке формулювання використовується в Декларації з метою фіксації цього досвіду. Термін «обґрунтоване побоювання» використовується для виключення реальних побоювань, які правопорушник не міг передбачити. Вкрай важливо, щоб судді або інші особи, які приймають рішення, застосовуючи цей критерій «обґрунтованості», думали про те, як сприймають світ інші люди. Критерій обґрунтованості означає сприйняття обґрунтованості не просто будь-якою людиною, а саме сприйняття обґрунтованості особою з характеристиками потерпілого, наприклад, вік, стать та вразливість.

У вирокі у справі Акаєсу (Akayesu) Міжнародний кримінальний трибунал щодо Руанди (МТР) визнав, що «жінки-переміщені цивільні особи жили в постійному страху, а їхнє фізичне та психологічне здоров'я погіршилося внаслідок сексуального насильства, побиття та вбивств».²³ У цій Декларації використовується думка, що такий постійний страх, якщо правопорушники створюють його свідомо, сам по собі може становити акт сексуального насильства через створення атмосфери, яка веде до обґрунтованого побоювання сексуального насильства.

- b. **позбавлення особи доступу до засобів гігієни, терапії, чи ліків, пов'язаних із менструацією, вагітністю, пологами, лікуванням свищів, гематомою прямої кишки, ВІЛ чи іншими інфекціями, що передаються статевим шляхом, сексуальними каліцтвами, спотворенням, гінекологічним, урологічним чи сечостатевим лікуванням або будь-яким іншим аспектом сексуального або репродуктивного здоров'я;**

Під час консультацій зазначалось, що відмова в доступі до процедур, заходів або продуктів, пов'язаних з менструацією, репродукцією чи сексуальним здоров'ям, може становити акт сексуального насильства. Це, наприклад, затримка надання санітарного забезпечення чи догляду, а також вигнання жінок і дівчат під час менструації.

Під час консультації в Еквадорі зазначалось, що недопущення особи до освіти з питань сексуального та репродуктивного здоров'я, включаючи внутрішньосімейні питання стосовно контрацепції та менструації, в деяких ситуаціях також може розглядатися як форма сексуального насильства.

У прикладі із Сирії людей примушували надавати на перевірку використані засоби менструальної гігієни.

Іншим прикладом є звіт із Непалу, в якому згадується традиційна практика чхаупаді (Chhaupadi), поширена в західному Непалі, де жінкам під час менструації забороняється входити в свої домівки, і вони змушені жити в іншому місці.

Під час консультацій із вцілілими чоловіками з Уганди, Південного Судану, ДРК і Бурунді, прозвучав приклад «примушування не митися, доки не повернеться чоловік».

с. Позбавлення особи репродуктивної автономії, наприклад, шляхом примусової вагітності,²⁴ примусової стерилізації,²⁵ репродуктивного саботажу,²⁶ примусового батьківства; або перешкоджання вибору щодо використання контрацепції, проведення стерилізації, запліднення іншої особи чи виношування вагітності у власному тілі;

Кваліфікація цих різномірних дій як позбавлення репродуктивної автономії має важливу мету: вона вказує на те, що шкода полягає в позбавленні особи суб'єктності щодо її власної репродуктивної здатності. З цієї точки зору проведення абортів не обов'язково є шкідливим, так само як і забезпечення контрацепції чи запліднення особи. Шкода, скоріше, полягає в позбавленні вибору.

Перешкоджання вибору щодо використання контрацепції, проходження стерилізації, запліднення іншої особи чи виношування вагітності у власному тілі можуть приймати різні форми. Це твердження навмисне широко сформульоване. Воно включає:

- Обмеження вибору стосовно контрацепції (як примушування до використання контрацепції, так і відмову в доступі до контрацепції).

Під час збройних конфліктів практика обов'язкового використання контрацепції застосовувалася декількома суб'єктами, такими як ІДІЛ (ISIS)²⁷ і FARC у Колумбії. У Колумбії політика примусової контрацепції, коли контрацепція була не ефективною, часто поєднувалася з політикою примусових абортів.²⁸

- Обмеження вибору стосовно стерилізації (як примусова стерилізація, так і відмова у доступі до стерилізації);
- Обмеження вибору стосовно запліднення іншої особи (наприклад, примушення чоловіка запліднити іншу особу). Запліднення може включати природне та штучне запліднення;
- Обмеження вибору стосовно виношування вагітності, яке включає:
 - Обмеження доступу до абортівних послуг, як це сталося в нацистській Німеччині, де жінкам, які мали народити арійських дітей, було відмовлено в доступі до абортів.²⁹ Це відрізняється від примусової вагітності, оскільки не вимагає доказів того, що вагітність була вимушеною;
 - Вимагання зробити аборт; та
 - Спричинення викидня. Приклад був наведений у консультації в Мексиці, де учасники називали примусові аборти, викликані побиттям і тортурами, формою сексуального насильства. Подальші докази примусового викидня внаслідок фізичного чи психічного насильства можна знайти у справах, розглянутих Нюрнберзьким трибуналом, Міжнародним кримінальним трибуналом по Руанді та Жіночим міжнародним трибуналом щодо воєнних злочинів, пов'язаних із військовим сексуальним рабством в Японії.³⁰

Стосовно примусової вагітності у Рішенні про підтвердження обвинувачень проти Домініка Онгвена (Dominic Ongwen) Судова палата зазначила, що «суть злочину (...) полягає у тому, що постраждалу особу незаконно ставлять у положення, в якому вона не може обирати, чи продовжувати

вагітність.»³¹ Це відповідає прийнятій у цій Декларації точці зору про те, що позбавлення особи її репродуктивної автономії є формою сексуального насильства.

Феномен репродуктивного примусу також охоплює втручання в заплановані засоби контрацепції, що називається «контрацептивний саботаж», та/або втручання в репродуктивні плани особи, що називається «примушуванням до вагітності».³²

Консультації з вцілілими чоловіками з Південного Судану, Бурунді, ДРК та Уганди виявили феномен примусу до «прийняття пов'язаної із згвалтуванням вагітності, за яку він не несе відповідальності», інакше відомий як примусове батьківство.

d. підготовку до сексуальної активності (грумінг), в тому числі через онлайн-спілкування або соціальні мережі;

Акт підготовки передбачає, що особа будує особисті стосунки з неповнолітньою особою або особою, яка перебуває у вразливій позиції, щоб створити або активізувати сексуальний інтерес. Цього можна досягти різними способами, в тому числі через онлайн-спілкування чи соціальні мережі.

Одним із прикладів підготовки є процес, за допомогою якого дорослий переконує дитину чи підлітка у тому, що вони перебувають у романтичних стосунках за обопільною згодою, щоб взяти участь у сексуальній активності, які дитина може вважати такими, що трапились за обопільною згодою, незважаючи на нездатність неповнолітніх давати згоду або зрозуміти вразливість своєї позиції.

e. приниження або знущання над особою на основі сприйняття її сексуальної орієнтації, гендерної ідентичності, сексуальних можливостей, сексуальної репутації, сексуального вибору, сексуальної активності (або її відсутності) чи сексуальних частин тіла;³³

Цей елемент часто згадувався під час консультацій із вцілілими. Наприклад, під час консультації в Лівані, учасники посилалися на «приниження [жінки] за те, що вона не вміє здійснювати статеві акти з її чоловіком [sic]» в якості прикладу сексуального насильства. Під час консультації в Мексиці учасники зазначили, що «використання нецензурних і принизливих слів [та/або] лексики, що стосуються тіла або сексуальної орієнтації потерпілого, також вважається сексуальним актом». Під час консультацій у Чилі вцілілі згадували про неодноразові приниження в місцях позбавлення волі через зовнішній вигляд та етнічну приналежність. Було вказано, що найбільша кількість образ була спрямована проти жінок, щоб «дискредитувати їх як жінок».

В Сирії Незалежна міжнародна слідча комісія виявила подібні факти. Офіцер-чоловік пішов помити руки після проведення огляду геніталій і назвав цю жінку «брудною сунітською жінкою».³⁴

Під час консультацій із вцілілими з України, наводилися приклади з полону. «У прикладі навмисного приниження фізіологічних якостей вцілілих та інших дій, спрямованих на порушення гендерної ідентичності жінок, були випадки, коли ув'язнених роздягали та висміювали за особливості будови тіла («недосконалість» фігури), вцілілим говорили, що вони не жіночні [та] що виконавці не захотіли б вступати з ними в сексуальний контакт, оскільки вони відчують огиду до вцілілих через їхній вік». Одна з жінок описала випадок приниження, якого вона зазнала у полоні: «внаслідок прийому гормонів у мене на нижній частині спини виросло волосся... коли мене роздягли і побачили моє волосся, всі почали фотографувати та дивитися». Цей приклад також демонструє практику примусового оголення (див. Частина 4.3.р).

У звіті про консультації зі вцілілими з Камбоджі згадується, що із робітниць фабрики глузують, називаючи їх «фабричні дівчата» — цей термін означає, що вони легко-доступні, не незаймані, мали кілька сексуальних партнерів тощо.

Також добре відомо, що поширеною практикою під час геноциду в Руанді було стереотипне уявлення про жінок тутсі як про спокусниць, які були більш бажаними, ніж жінки хуту, що призвело до того, що жінки тутсі потерпали від актів сексуального насильства.³⁵ Наприклад, свідки

давали показання про те, що солдати інтерахамве об'єктивували сексуальні органи та частини тіла жінок тутсі. Групу жінок у таборі змусили роздягнутися та виконувати фізичні вправи, щоб «показати стегна жінок тутсі», після чого солдат інтерахамве сказав: «Тепер давайте спробуємо, як відчувається вагіна жінки тутсі», і цих жінок зґвалтували.³⁶

- f. покарання або приниження особи за її недотримання уявлень про гендерні норми; за те, що особа сприймається як ані чоловік, ані жінка; або за недотримання уявлень про сексуальну поведінку, сексуальну орієнтацію чи гендерну ідентичність;**

У багатьох країнах це насильство набуває форму виправного зґвалтування, але воно також може бути вчинене шляхом загального фізичного чи емоційного насильства. Таким чином, сексуальна складова цього насильства більше залежить від причини насильства, ніж від самого акту насильства.

Під час консультації в Мексиці учасники навели приклад виконавця, який застосував [невизначене] насильство щодо жінки-лесбійки, щоб «помститися їй за те, що вона "забрала" його жінок». Вони також посилалися на «дискримінаційну мову на основі сексуальної орієнтації та загрози у зв'язку із сексуальною орієнтацією потерпілого».

- g. заборона особі займатися сексуальною активністю за обопільною згодою, зокрема через стать особи, її сексуальну орієнтацію, гендерну ідентичність, інвалідність або будь-які інші ознаки, за якими дискримінація заборонена міжнародним правом;**

У звіті з Еквадору учасники підкреслили думку про те, що сексуальне насильство не обмежується діями, вчиненими проти сексуальної недоторканості; воно також може охоплювати заборону доступу до сексуальної активності за обопільною згодою та обмеження сексуального бажання особи. Це стосується поняття «сексуальної нормальності» (на відміну від «сексуальної девіантності»), яке вважалося таким, що відноситься головним чином до членів ЛГБТК-спільноти та осіб з інвалідністю, але не тільки до них.

Ця особиста, сімейна та/або соціальна заборона на сексуальність може розглядатися як структурне сексуальне насильство і може призвести, як під час конфлікту в Колумбії, до знищення або соціальних чисток «сексуально девіантних» осіб.³⁷

- h. покарання когось за відмову від сексуальної активності;**

Учасники консультацій з України розповіли, що у випадках, коли жінки-військовослужбовці відмовлялися брати участь у сексуальній активності, їхні начальники-чоловіки домагалися їх або погрожували їм, та що сексуальні домагання не каралися в лавах ЗСУ.

Консультації із вцілілими єзидами показали, що ІДІЛ карала жінок за відмову займатися сексом, обпалюючи їхні обличчя або тіла.

- i. сексуальні домагання шляхом здійснення небажаної сексуальної поведінки, яка за даних обставин може трактуватися як образлива, принизлива або лякаюча. Небажана сексуальна поведінка може включати:**

- i. звуки, заяви або жести із сексуальним підтекстом;**
- ii. відправлення повідомлень сексуального характеру;**
- iii. використання телефонів або інших пристроїв для вторгнення у приватне життя; або**
- iv. очевидне розглядання особи у такий спосіб, який можна розумно тлумачити як ознаку сексуальної об'єктивації або сексуального бажання.**

Під час консультацій було наведено багато прикладів сексуальних домагань. Їх висловлювали всі в різних формах. Випадки сексуальних домагань часто широко визнавали такою формою сексуального насильства, яка не включає фізичний контакт.

Під час консультацій в Уганді один із учасників навів конкретний приклад, коли забрали жіночі труси, які залишилися після прання, як форму сексуального насильства, яка не передбачає фізичного контакту. Респонденти також стверджували, що розглядання їх у такий спосіб, який вказує на сексуальне бажання, є формою нефізичної сексуальної агресії.

У Мексиці згадувались кілька форм домагань, головним чином: «образи, принизлива та нецензурна лексика (наприклад, коли охоронці пили молоко, а потім запитували потерпілих: "Хіба ви не хочете lechita?" (зменшувальне слово, «молочко»)). Слово «молочко» тут відноситься до чоловічої сперми.

У звіті з Палестини важливий розділ присвячено сексуальним домаганням у всіх його формах. Вцілілі підтвердили, що поведінка, яка передбачає словесні, фізичні та сексуальні залицяння, образливі для тих, хто пережив насильство, є формою сексуального насильства. Вцілілі повідомили, що це звичайна практика в Палестині та що більшість з них, якщо не всі, «заснавали словесних домагань під час переміщення з одного місця в інше, на ринках, вулицях, у громадських парках, особливо під час свят і національних та культурних заходів». Це охоплює сексуальні акти, спрямовані на переслідування, пригнічення та використання жінок і дівчат. Словесні домагання включають коментування тіла жінки: очевидний опис її тіла, інтимних частин тіла, грудей і статевих органів (наприклад, коментарі на кшталт «ти красива», «у тебе великі груди», коментарі щодо зросту дівчини чи жінки, або щодо її сідниць, або коментарі на кшталт «щасливий чоловік, котрий з тобою одружиться»).

Учасники консультацій у Центральноафриканській Республіці зазначили, що повторне надсилання любовних листів особам, які не відповідають, може бути рівнозначним сексуальним домаганням.

Вцілілі з Боснії навели приклад рухів язиком з сексуальним підтекстом по відношенню до іншої особи.

Класифікація поведінки як сексуальних домагань залежить від почуттів і сприйняття постраждалої особи або осіб, незалежно від того, чи була ця поведінка спрямована на створення таких почуттів або такого сприйняття. Це може бути результатом різних дій, вчинених різними виконавцями у різних місцях. Це узгоджується з розумінням і тлумаченням ООН сексуальних домагань, згідно з яким «сексуальні домагання мають багато спільного з іншими видами сексуального насильства, незалежно від того, чи відбувається воно під час конфлікту, вдома, на вулиці, чи деінде».³⁸

ж. піддавання особи дитячому шлюбу або стосункам сексуальної експлуатації;

Під час консультацій учасники широко згадували дитячі шлюби як акт сексуального насильства. Учасники погодилися з тим, що всі форми дитячих шлюбів повинні бути заборонені, і що вони можуть вважатися актом сексуального насильства, оскільки включають неприпустиму сексуальну активність за участю дітей.

Стосунки сексуальної експлуатації можуть охоплювати різні ситуації. Вони можуть, наприклад, включати примушування особи надавати сексуальні послуги без винагороди, тобто примусову проституцію або сексуальне рабство. Вони також можуть включати ситуації домашнього насильства.

Консультації з вцілілими єзидами показали, що іноді дівчат пропонують іншій сім'ї як частину ритуалу примирення.

к. погрози будь-яким способом порушити сексуальну автономію або сексуальну недоторканість особи.

Під час консультацій вцілілі назвали погрози однією з основних форм сексуального насильства, яка не передбачає фізичного контакту. Погрози можуть бути спрямовані як проти потерпілого, так і проти третіх осіб (особливо якщо вони знайомі потерпілому).

Цей акт також охоплює очевидні погрози сексуального насильства проти іншої особи. Ці погрози

можуть бути спрямовані як проти постраждалої особи, так і проти третіх осіб (особливо якщо вони відомі постраждалій особі).

Цей акт також включає умовні погрози сексуальним насильством, такі як погрози сексуальним насильством, яке відбудеться, якщо особа не виконає певних умов. Наприклад, під час консультації в Лівані учасники навели приклад, коли особа А зняла на відео сексуальний акт з особою Б, а потім погрожувала опублікувати це відео на YouTube, якщо особа Б відмовиться від подальших сексуальних актів. Оскільки розповсюдження сексуальних зображень вже є актом сексуального насильства, ця загроза є сексуальним насильством сама по собі.

На консультації з українськими постраждалими, вони розповідали про випадки погроз особливим видом покарання: «Одна з вцілілих жінок описала, як її тіло відреагувало стресом на образи насильства в її голові, що виникли внаслідок погроз. Інколи погрози не стосувалися сексуального насильства, але постраждалим погрожували так, що вони уявляли всі можливі сценарії. Таким чином, слова комбатанта «Ми можемо робити з вами все, що захочемо» вціліла жінка сприйняла як погрозу, у тому числі погрозу сексуальним насильством. Потерпілі розповідали про випадки, коли їм погрожували особливим видом покарання — переведенням у місця несвободи, відомі через високий рівень сексуального насильства».

4. Акти, які можуть розглядатися як приклади сексуального насильства, якщо вони відбуваються насильницьки³⁹ або проти особи, яка не може або не бажає дати щирі, добровільну та конкретну згоду,⁴⁰ включають:

а. побиття, кусання, обпалювання, стискання, обрізання, калічення чи інше пошкодження сексуальних частин тіла,⁴¹ у тому числі після смерті особи;

Під час консультацій та у відповідях на онлайн-опитування піднімалося питання про кусання та поцілунки і облизування. У цій Декларації ці акти були розділені, оскільки, на відміну від поцілунків і облизування, не було одностайної думки щодо кусання, якщо воно вчинялося за будь-яких обставин на будь-якій частині тіла. Для того, щоб акт було визнано сексуальним, особа повинна кусати сексуальну частину тіла або іншу частину тіла із сексуальним підтекстом (див. Частина 2).

Учасники з Колумбії зазначили під час консультацій, що акт кусання, особливо щодо сосків, можна розглядати як більш загальну форму сексуального насильства: «пошкодження частин тіла».

Приклад подібних актів також можна знайти у справі МТКЮ Прокурор проти Душко Тадіча (Prosecutor v. Duško Tadić), в якій Судова палата визнала: той факт, що в'язень «був змушений сексуально калічити [іншого в'язня], відкусивши одне з його яєчок»,⁴² був частиною сексуального насильства.

Кусання також може використовуватися, щоб затаврувати особу як жертву сексуального насильства. Додаткову інформацію див. у частині 4.3.о.

Під час консультацій наводилися різні приклади, в тому числі із застосуванням «ударів електричним струмом в інтимних місцях жінки» в Мексиці або подібним застосуванням електричного струму до геніталій затриманих політичних дисидентів силами Каддафі в Лівії.⁴³ У звіті про консультації в Кенії учасники також наводили приклади каліцтва статевих органів, у тому числі відрізання статевих органів, а також калічення жіночих статевих органів.

Ці акти кілька разів розглядалися Спеціальним судом по Сьєрра-Леоне (SCSL). Під час розгляду справи ОРФ (Об'єднаного революційного фронту, Revolutionary United Front) Прокурор проти Ісси Хасана Сесая та інших (Prosecutor v. Issa Hassan Sesay et al) було наведено кілька прикладів розрізання чоловічих і жіночих статевих органів.⁴⁴ У справі Прокурор проти Мойніни Фофана та Алліє Кондеви (Prosecutor v. Moinina Fofana, and Allieu Kondewa) (також відома як справа «Сил цивільної оборони») сторона обвинувачення згадала практику нанесення перцю на геніталії чоловіків або навколо них, щоб обпалити їх.⁴⁵ Схожий приклад, який згадувався під час консультацій з вцілілими чоловіками, був описаний як «прив'язували людину до землі та капали гарячий віск від свічки на яєчка та пеніс».

Калічення статевих органів є дуже поширеною формою сексуального катування осіб будь-якої статі. Багато прикладів таких дій проти чоловіків, як стискання пеніса чи яєчок (наприклад, рукою, або шляхом закривання шухляди), можна знайти у доповіді щодо сексуального насильства проти чоловіків, опублікованій Хелін Туке (Heleen Touquet) у 2018 році.⁴⁶ Калічення жіночих геніталій широко вчиняється проти жінок та дівчат як під час конфліктів, так і у мирні часи. До 2018 року Всесвітня організація охорони здоров'я зазначала, що «понад 200 мільйонів сучасних дівчат і жінок були обрізані в 30 країнах Африки, Близького Сходу та Азії, де найбільш поширені жіночі обрізання».⁴⁷

У деяких випадках калічення статевих органів супроводжується іншими актами. Вцілілі чоловіки з Уганди, Південного Судану, Бурунді та ДРК поділилися прикладом «насильницького обрізання з наступним примушенням обрізаної особи з'їсти власну крайню плоть або дати її іншій людині (часто близькому родичу), яка змушена її з'їсти».

b. ув'язнення з іншою особою;

Під час консультацій із вцілілими чоловіками учасники наводили приклад утримування в одному приміщенні з особою протилежної статі, особливо в місцях позбавлення волі. У цій Декларації прийнята точка зору, що це діяння можна розглядати розширено, включаючи всі сексуальні орієнтації та гендерні ідентичності залежно від контексту. Таким чином, ув'язнення з іншою особою тієї самої статі, але іншої сексуальної орієнтації, у оголеному стані або в будь-якому іншому відповідному специфічному контексті може мати той самий ефект, що й ув'язнення з особою з протилежною сексуальною ідентичністю. Примусове перебування в ізоляторі з іншими людьми в оголеному вигляді також згадувався учасниками сирійського конфлікту. Хоча оголеність підвищує сексуальну напругу, самого перебування в безпосередній близькості може бути достатньо, на думку вцілілих, щоб це відчувалося сексуальним або викликало побоювання сексуального насильства.

c. поширення або створення зображень, відеоматеріалів чи аудіозаписів особи в оголеному чи частково роздягнутому вигляді або під час здійснення актів сексуального характеру, у тому числі через онлайн-спілкування чи соціальні мережі;

Цей приклад акту сексуального характеру стає особливо актуальним у суспільствах, де розвинені онлайн-комунікація та соціальні мережі, які використовуються широким колом людей, в тому числі підлітків і дорослих. Він широко згадувався під час консультацій з вцілілими.

Зараз існує широкий спектр прикладів таких актів, у тому числі надсилання непристойних або небажаних зображень оголеного тіла або так званого «порно заради помсти» (тобто розміщення в Інтернеті кадрів або зображень особи під час сексуальної активності як форма помсти).

Під час консультацій у Палестині сексуальне насильство через соціальні мережі було чітко названо новою формою домагань та основним засобом вимагання. У таких країнах, де «честь» вважається священною, ці дії можуть навіть призвести до вбивства постраждалих, зазвичай жінок.

d. примушення особи до спостереження оголення, особливо оголених сексуальних частин тіла,⁴⁸ або примушення особи до спостереження актів сексуального характеру,⁴⁹ в тому числі примушення до прослуховування або перегляду зображення, описів, відео- та аудіоматеріалів, мистецьких творів та інших аналогічних засобів;

Цей акт охоплює випадки, коли виконавець оголює свої власні частини тіла, оголює певні частини тіла потерпілого або змушує потерпілого оголити своє власне тіло, тіло виконавця або тіло третьої особи. Це також включає примусову демонстрацію сексуальних актів, незалежно від того, чи ці акти відбуваються за обопільною згодою чи примусово.

Типовий приклад таких дій відбувається в умовах конфлікту, наприклад у М'янмі⁵⁰, де особи були примушені спостерігати за з'валтуванням близького родича. Окрім акту сексуального насильства

проти зґвалтованої особи, саме примушування інших бути свідками цього акту може розглядатися як форма сексуального насильства проти цих свідків. Подібна поширена практика, визначена Спеціальним судом по Сьєрра-Леоне (SCSL)⁵¹ та МТКЮ⁵², була наведена в якості прикладу під час консультацій із вцілілою особою із Південного Судану.

Крім того, під час консультацій була отримана інформація, що примушення особи до сприйняття сексуальних зображень іноді може бути передвісником примушування особи до фактичних сексуальних актів. Наприклад, під час консультації в Лівані учасники згадали «примушення дружини/жінки дивитися порнографічні фільми, а потім імітувати те, що вона бачила,» як приклад сексуального насильства.

Примушення до перегляду порнографії згадувалося більшістю учасників консультацій у всіх країнах як акт сексуального насильства.

Під час консультації в Екваторі було встановлено, що навіть якщо намір не обов'язково був сексуальним, примушення особи до спостереження оголеного тіла (або сексуально недбалой поведінки) може вважатися актом сексуального характеру, якщо він впливає на сприйняття сексуальності такою особою.

Змушення спостерігати за оголеними людьми або сексуальними актами, чи бути їх свідком загалом вважалося порушенням свободи та особистої недоторканості.⁵³

е. примушування особи вступити у шлюб або інше інтимне партнерство чи залишатися в ньому, в тому числі у шлюб за домовленістю, тимчасовий шлюб, фіктивний шлюб, передачу одного із подружжя/партнера;

У багатьох консультаціях учасники згадували примусовий шлюб та інші подібні варіанти (наприклад, ранній шлюб, успадкування дружини) як приклад сексуального насильства. З огляду на це, акт одруження або продовження перебування у шлюбі розглядаються у Декларації як такий, що може бути актом сексуального характеру, якщо він є насильницьким або без обопільної згоди, стає сексуальним насильством. Отже, шлюб за домовленістю (процес, у якому пару зводить третя сторона) не обов'язково розглядається як сексуальне насильство, але може стати сексуальним насильством, якщо він відбувся примусово, шляхом шахрайства чи обману.

У справі Онгвену (Ongwen)⁵⁴ обвинувачення у примусовому шлюбі як у «інших нелюдських діяннях» у складі злочинів проти людяності було встановлено на основі попередньої судової практики Спеціального суду по Сьєрра-Леоне (SCSL)⁵⁵ та Надзвичайних палат Камбоджі, де було вказано, що потерпілі були «змушені вступати в подружні стосунки за вимушених обставин» та терпіти «серйозні фізичні або душевні страждання чи шкоду або серйозне зазіхання на людську гідність зі ступенем тяжкості, порівняним з іншими злочинами проти людяності».⁵⁶

Крім того, Спеціальний доповідач ООН з питань систематичного зґвалтування, сексуального рабства та подібних до рабства практик під час збройного конфлікту встановив, що «сексуальне рабство також охоплює ситуації, коли жінок і дівчат примушують до «шлюбу». Наприклад, окрім випадків, задокументованих у Руанді та колишній Югославії, є повідомлення з М'янми про жінок і дівчат, які зазнали зґвалтувань та іншого сексуального насильства після того, як їх примушували до «шлюбів» або примушували працювати прибиральницями для військових чи саперами.»⁵⁷

У Декларації йдеться про «шлюб або інше інтимне партнерство» (курсив додано). Ці терміни охоплюють примусові цивільні союзи, а також примусові домашні та сексуальні партнерства, жодне з яких не вважається законним шлюбом у відповідних державах.

Також учасники консультації навели приклад тимчасового шлюбу, коли шлюб укладається, але розривається незабаром після статевого акту. Такі шлюби є явно фіктивними та укладаються для того, щоб виконавець не вчинив зґвалтування у своїх власних очах або в очах своєї громади чи культури.

Інший приклад інтимного партнерства, який може бути рівнозначним сексуальному насильству,

згадувався під час консультацій із вцілілими з Малі. Учасники згадали про звичай левірату (levirate), згідно з яким чоловіки зобов'язані одружуватися із вдовами своїх братів. Це є актом насильства як проти вдови, так і проти чоловіка, який змушений вступити у стосунки, які він не вибирав. У такому разі обидві сторони повинні вступити у шлюбні стосунки, що передбачають примусовий статевий акт або статевий акт без обопільної згоди.

f. примушення особи симулювати сексуальне бажання або сексуальне задоволення;

Симуляцію сексуального бажання чи задоволення, а також їх наслідки було згадано під час консультацій у кількох місцях. Наприклад, під час консультації в Лівані одна з учасниць заявила, що «вона повинна була симулювати, що вона щаслива під час статевого акту, тому що якщо цього не робити, її будуть бити, а її партнер буде вчиняти різні акти насильства». Інша вцілила особа із Зімбабве пережила подібну ситуацію і згадала про приниження, коли під час згвалтування її змусили посміхатися виконавцю та називати його ім'я.

Консультації в Палестині показали, що чоловіки вимагають від своїх дружин симулювати сексуальне бажання та стверджують, що «найголовніше — це задоволення чоловіка». Існує соціальна норма, згідно з якою чоловік може «насолоджуватися тілом своєї дружини в будь-який час і за будь-яких обставин, за її згодою або без неї», тому «примушення дружини до сексу під час менструального циклу або під час вагітності» є поширеним явищем.

Консультації з вцілілими чоловіками виявили приклад «примушення радіти під час вчинення актів сексуального насильства проти них або інших осіб».

g. примушення особи виконувати рухи, у тому числі танцювальні, із сексуальними асоціаціями;

У кількох звітах щодо консультацій згадується про примушування до виконання будь-яких рухів, особливо — але не обов'язково — в оголеному вигляді, перед іншою особою або для неї. Це може мати різні форми, зокрема танці, гімнастика чи інші фізичні вправи (наприклад, присідання та інші подібні рухи).

Вцілілі з Бурунді згадували, як їх примушували виконувати сексуальні танці, щоб задовольнити іншу особу, як приклад сексуального насильства.

Ще один приклад виявила Комісія ООН з розслідування прав людини в Кореїській Народно-Демократичній Республіці (КНДР), яка повідомила, що охоронці КНДР змушували в'язнів виконувати присідання в оголеному вигляді.⁵⁸

В опитуванні, як і в міжнародній судовій практиці, примушення осіб брати участь у параді в оголеному вигляді визнається формою сексуального насильства. У справі МКТР Прокурор проти Жан-Поля Акайесу (The Prosecutor v. Jean-Paul Akayesu) примушення потерпілих до участі в параді в оголеному вигляді було визнано сексуальним насильством.⁵⁹

h. примушення особи здійснювати у полі зору інших осіб функції організму, які зазвичай здійснюються приватно, включаючи заходи, пов'язані з менструальною гігієною;

Такий акт може включати вимогу, щоб особа здійснювала сечовипускання, дефекацію або використовувала продукти, призначені для менструальної гігієни, коли за нею спостерігають. Наприклад, під час консультації в Мексиці учасники посилалися на примушування їх виконувати все вищезазначене перед охоронцями в якості прикладів сексуального насильства.

Подібним чином вцілілі з Палестини описували туалет «в арабському стилі, у яких ув'язнена жінка, щоб користуватися ним, повинна присісти, оголюючи своє тіло перед солдатами, які сидять у прозорій скляній кімнаті навпроти туалетів».

і. примушення особи повністю або частково роздягатися, в тому числі знімати головні убори у культурах, де це має сексуальний підтекст, або вимагати від особи носити одяг із сексуальними асоціаціями;

Такий акт включає дві складові: перша — вимога повністю або частково роздягнутися, та друга — вимога носити одяг із сексуальними асоціаціями. Обидві відмічалися переважною більшістю учасників усіх консультацій.

Підтвердження першої складової можна знайти у справі МТР проти Акайесу (Akayesu), у якій Судова палата постановила, що «акти сексуального насильства включають [...] сексуальну наругу, таку як насильницьке оголення».⁶⁰ Під час консультації в Кенії учасники посилалися на «роздягання жінок, дітей або чоловіків публічно або в присутності членів їхніх сімей».

Посилання на зняття головного убору враховує думки учасників консультацій. Наприклад, учасники консультацій у Тунісі визнали примушування до зняття хіджабу формою сексуального насильства. У Косово учасники називали «[насильницьке] зняття з голови хустки чи іншого одягу та розкриття свого тіла або його частин» сексуальним насильством.

Кілька прикладів, наведених під час консультацій в Україні, стосувалися «примушування військовополонених чоловіків вдягати жіночий одяг» як акту сексуального насильства. Пов'язані приклади сексуального приниження включали «випадок захопленого цивільного чоловіка, якого члени проросійських збройних формувань у Луганську одягнули в шкіряний одяг і вивели на собачому повідку. Представники Луганської Народної Республіки зняли цей акт приниження та опублікували це відео в інтернеті».

Вцілілі з Демократичної Республіки Конго зазначили, що «примушення носити привабливий або сексуальний одяг» вважається актом сексуального насильства.

і. примушення особи проводити процедури або ритуали для визначення або зміни сексуальної орієнтації чи гендерної ідентичності;

Цей акт згадувався під час кількох консультацій. Наприклад, під час консультації в Лівані учасники посилалися на «нелюдське тестування [sic]» лесбіянок, геїв, бісексуалів, трансгендерів та інтерсексів (ЛГБТІ) у Сирії. Така поведінка також була задокументована в інших місцях. Є дані, що в нацистській Німеччині гомосексуальних осіб змушували брати участь у біологічних експериментах, спрямованих на зміну їхньої сексуальної орієнтації.⁶¹ В якості свіжого прикладу, як повідомляється, Ісламська держава Іраку та Леванту обшукувала та вилучала мобільні телефони людей, щоб знайти докази гомосексуальної активності.⁶²

к. запліднення особи будь-якими способами;

Запліднення в цих випадках може включати як природне, так і штучне запліднення. Цей акт відноситься до акту «позбавлення [особи] вибору щодо того, чи (...) запліднювати іншу особу». Два акти були розділені з двох причин.

По-перше, у двох актах змінюється постраждала особа: у випадку позбавлення вибору щодо того, чи запліднювати когось іншого, постраждалою особою є особа, яка запліднює. У процесі запліднення когось постраждалою особою буде особа, яку запліднюють.

По-друге, хоча позбавлення особи вибору щодо своїх репродуктивних прав саме по собі є актом сексуального насильства, запліднення особи кваліфікується так, лише якщо воно вчинене насильницьки або без щирої, добровільної, конкретної та тривалої згоди.

л. огляд чиїхось геніталій, заднього проходу, грудей або дівочої пліви без медичної чи аналогічної необхідності;

Цей приклад включає так звану «перевірку незайманості». Ця перевірка все ще є загальноприйнятою

практикою в понад 20 країнах і з нею стикаються багато постраждалих від зґвалтування, які бажають добитися правосуддя, а також ті, хто хоче вступити в шлюб. В обох випадках жінки проходять процедуру інвазивної перевірки, яка може проводитися різними методами (головним чином для встановлення стану дівочої пліви), щоб оцінити, чи вони все ще незаймані. Інша поширена версія цього тесту — «тест двома пальцями», який полягає у введенні двох пальців у піхву відповідної особи для оцінки її розміру та еластичності.⁶³ Це можна вважати насильницькою формою проникнення або проникненням без згоди.

Ще одним широко поширеним прикладом є обшуки порожнин, у тому числі вагінальної, нібито з метою пошуку цінностей або документації. Під час свого візиту в Кокс-Базар (Cox's Bazar) у 2017 році для зустрічі з людьми рохинджа (Rohingya), які втекли з М'янми, Спеціальна представниця Генерального секретаря ООН з питань сексуального насильства в умовах конфлікту отримала багато свідчень з перших вуст про такі обшуки.⁶⁴

Під цей акт підпадають і гінекологічні огляди. Наприклад, під час консультації в Мексиці учасники назвали «неналежні дотики [гінеколога]» прикладом сексуального насильства. Вони також згадували «непотрібні обшуки (наприклад, під час переходу з однієї зони в іншу в тому самому місці, [де] не було можливості щось приховати), які включали дотики та роздягання» в контексті обшуків, пов'язаних із безпекою.

Загалом цей акт включає невинуваті та недоречні огляди з роздяганням та особисті обшуки тіла, які порушують міжнародно визнані права людини.

м. поцілунки або облизування особи, особливо сексуальної частини тіла;⁶⁵

У прикладі одного з вцілілих під час консультації в Грузії було зазначено: «подумайте про примусовий поцілунок. Він може не закінчуватися задоволенням, але має сексуальний характер, тому що може змусити особу почувати себе збентеженою, наляканою, може бути принизливим і неприємним, коли відбувається проти її волі».

Цей акт, як і інші, може включати третю особу. Це було продемонстровано у справі Тадіча (Tadić) в МТКЮ, що включала інцидент, коли ув'язнену особу змусили лизати сідниці іншої ув'язненої особи.⁶⁶ Також це сталося у справі МТКЮ Прокурор проти Мирослава Брало (Prosecutor v. Miroslav Bralo), де виконавець змусив ув'язнену особу вилизати свій пеніс після того, як він зґвалтував її анально.⁶⁷

п. здійснення фізичного контакту з особою, у тому числі шляхом дотику до будь-якої сексуальної частини тіла⁶⁸ цієї особи, дотику до особи сексуальною частиною тіла⁶⁹, або шляхом сидіння чи лежання на особі;

У контексті цієї Декларації це включає акт сидіння однієї особи на будь-якій частині іншої особи, коли обидві особи можуть бути одягненими або роздягненими, за умови, що цей акт або сприймається постраждалою особою як сексуальний, або має сексуальний характер з боку виконавця. Такий сценарій згадувався під час консультації в Мексиці.

Цей акт також відповідає міжнародному прецедентному праву. У справі МКТР Прокурор проти Емануеля Рукундо (The Prosecutor v. Emmanuel Rukundo) було зазначено, що «сексуальний контакт з [постраждалою особою] шляхом відкриття застібки штанів виконавця, спроби зняти з неї спідницю, примусового лягання на неї, пестіння себе та тертя об неї, доки він не еякулював і не втрапив ерекцію»⁷⁰ мав «явно сексуальний характер». Судді дійшли такого ж висновку щодо «дій і слів Рукундо (Rukundo), таких як те, що він сказав їй, що якщо вона кохатиметься з ним, він ніколи її не забуде, [що] підтверджує висновок Палати про те, що його дії мали сексуальний характер».⁷¹

Консультації з вцілілими чоловіками з Уганди, ДРК, Бурунді та Південного Судану виявили приклад «використання їх в якості матрацу, на якому ґвалтують іншу особу».

Під час консультації з вцілілими з Кенії «[було] одностайно вирішено, що є випадки, коли сексуальні частини тіла можуть контактувати без того, щоб ці дії обов'язково вважалися сексуальним актом». Прикладами можуть бути випадкові контакти у громадському транспорті, у чергах супермаркетів або під час прогулянок у людних громадських місцях. Загальний консенсус полягав у тому, що «намір будь-якої із залучених сторін визначає, будуть такі контакти мати сексуальний характер чи ні».

Намір таких актів також згадувався під час консультації в Грузії: «як сказала вцілила особа, груди, жіночі статеві органи і стегна є основними сексуальними частинами тіла, хоча будь-яка частина тіла може вважатися сексуальною, якщо до неї торкаються з інтимним сексуальним наміром». Для вцілілої особи акт має сексуальний характер, якщо контакт із сексуальними частинами тіла, а також з не сексуальними частинами тіла несе в собі тонкий сенс сексуальності та якщо виконавець має сексуальне бажання та намір під час контакту. За словами вцілілих, визначальним фактором є не лише дотик або оголення частин тіла, але й намір виконавця, який надає дії сексуального характеру.

Цей акт відноситься до першої ознаки частини 2 Декларації стосовно того, що робить акт сексуальним за його природою.

о. позначення особи як сексуально девіантної, сексуально нечистої або як особи, яка пережила сексуальне насильство, за допомогою культурно значущих методів, таких як видалення волосся, вимога носити символи сексуального характеру або таврування її тіла;

Незважаючи на те, що цей акт не згадувалися під час консультацій та в онлайн-опитуванні, важливо включити його в цю Декларацію.

Історичні приклади цього акту включають примушування чоловіків-гомосексуалів у нацистських концтаборах носити нашивку з рожевим трикутником⁷² та гоління волосся жінкам, яких звинувачували в сексі з «ворогом», як це сталося у Франції після Другої світової війни.⁷³

Нещодавнім прикладом цього акту є сексуальне насильство, скоєне проти рохінджа, про що йдеться у Доповіді про сексуальне та гендерне насильство в М'янмі та гендерні наслідки етнічних конфліктів, опублікованій в серпні 2019 року Незалежною міжнародною місією ООН із встановлення фактів у М'янмі. Відповідно до цієї доповіді, «виконавці зазвичай завдавали шрамів вцілілим [після сексуального насильства], кусаючи їх за щоки, стегна[,] та інші частини тіла, що здавалося спробами "таврування"»⁷⁴

Інші приклади маркування включають татуювання, особливо у насильницьких побутових або експлуататорських стосунках.⁷⁵

р. проникнення в чиєсь тіло, навіть незначне, статевим органом людини чи тварини;⁷⁶

Цей акт одностайно згадувався учасниками під час консультацій. Він охоплює будь-який акт проникнення статевим органом, включаючи оральний секс. Як зазначено у примітці, термінологія походить від визначення зґвалтування в Елементах злочинів МКС, що охоплює випадки, в яких:

«Виконавець вторгся в тіло особи в результаті діяння, яке призвело до проникнення, навіть незначного, в будь-яку частину тіла потерпілого або виконавця статевим органом, або в анальний або генітальний отвір потерпілого будь-яким предметом або будь-якою іншою частиною тіла». (курсив додано).

Не виділені курсивом частини цього визначення зґвалтування включені в іншому місці в частині 3 Декларації. Посилання на статевий орган тут тлумачиться як проникнення за допомогою біологічного або штучного статевого органу.

Приклад проникнення у вуха згадувався під час консультацій в ДРК. Подібні приклади проникнення у ніс були наведені Анною-Марі де Брауер (Anne-Marie de Brouwer) в аналізі сексуального насильства, скоєного під час геноциду в Руанді.⁷⁷

Також кілька разів згадувалося залучення тварин. У консультації в Кенії, наприклад, одним із зразків акту сексуального насильства назвали зоофілію, коли особу примушують до статевого акту з твариною.

q. проникнення предметом або частиною тіла в анальний або генітальний отвір особи, навіть незначне;⁷⁸

На відміну від попереднього прикладу, цей приклад стосується саме анального або генітального (вагінального) проникнення. Проникнення не обов'язково повинно здійснюватися за допомогою статевих органів; це можна зробити будь-яким предметом або частиною тіла. Знову ж таки, ця термінологія походить з Елементів злочинів МКС.

У багатьох консультаціях, коли учасників запитували про будь-які інші відомі їм акти сексуального насильства, вони наводили приклади введення предметів у статеві органи.

Доктор Хелін Туке (Dr Heleen Touquet) у своїй доповіді «Ті, що більше не мовчать. Проєкт зі встановлення правди і справедливості» посилається на відповідні справи та оригінальні заяви свідків: «У чотирьох випадках виконавці вставляли гострий предмет у сечовивідні шляхи. Об'єкти були різними: від шматків дроту, ручки, тонкого металевих стрижня до стебла кокосового листа. Щоб виконавці могли вставити предмет, потурпілого прив'язували до столу. Такий вид катувань призводить до серйозних травм».⁷⁹

Під «об'єктом» тут можна розуміти неживі предмети або поверхні, які використовуються як об'єкт. Таким чином, вцілілі чоловіки з Уганди, Бурунді, Південного Судану та ДРК надали приклад примусу «займатися сексом з дівкою, що була викопана в землі».

г. підготовка особи до сексуальної активності з третьою особою;

Під час консультацій з вцілілими чоловіками, учасники описували випадки, коли людей змушували готувати особу до сексу з іншою особою (переважно командиром), у тому числі шляхом сексуальної стимуляції особи. Це передбачає фізичний контакт, але навіть без такого контакту акт «підготовки особи» сам по собі може бути актом сексуального характеру. Інший приклад цього акту можна знайти у справі МТКЮ проти Драголюб Кунарака (Dragoljub Kunarac),⁸⁰ де свідка Д.Б. примусили прийняти душ і привести себе в стан (погрозами) щоб «задовольнити бажання командира». Потім вона почала сексуальну діяльність через страх репресій.⁸¹ Згідно з цією Декларацією та на основі поглядів вцілілих, підготовка особи до участі у сексуальній діяльності може розглядатися як акт сексуального насильства, якщо вона здійснена примусово або без згоди.

с. передача ВІЛ або інших інфекцій, що передаються статевим шляхом;

Цей елемент було одразу зазначено учасниками, які згадали, що ВІЛ та інші інфекції, що передаються статевим шляхом (ІПСШ), є поширеним наслідком зґвалтування. Під час консультації в Уганді жінка навела приклади передачі ВІЛ/СНІДу та інших інфекцій, що передаються статевим шляхом, внаслідок зґвалтування, що ускладнило можливість народжувати дітей.

На запитання, чи може передача сама по собі бути актом сексуального насильства, відповіді були майже однотайно позитивними щодо випадків, коли з боку виконавця передача була навмисною, як через акт зґвалтування, так і будь-яким іншим способом. Це охоплює випадки, коли постраждала особа погоджувалася на статевий акт, не знаючи намірів виконавця (наприклад, якщо ІПСШ трималися в таємниці від постраждалої особи або якщо виконавець збрехав про свій стан здоров'я).

t. спостереження за особою в оголеному стані або під час її участі в актах сексуального характеру,⁸² в тому числі прослуховування або спостереження через зображення, описи, відео- та аудіоматеріали, мистецькі твори та інші аналогічні засоби.

Це не залежить від того, чи знає особа про те, що за нею спостерігають, чи ні.

Вцілілі із Зімбабве розповіли, як жінок змушували «стояти оголеними, поки чоловіки дивилися та коментували».

Це включає спостереження за особою через камери спостереження. Під час консультації в Мексиці учасники називали дії охоронців, які «збиралися в офісі, щоб спостерігати за ув'язненими жінками через камери безпеки» та мастурбувати на такі кадри, як приклад сексуального насильства.

Подібним чином під час консультацій із вцілілими з Палестини учасники згадали, що під час користування туалетом за ними спостерігали солдати та охоронці. За їхніми словами: «камери є скрізь, вони завжди ввімкнені. Ув'язнені розповіли під час проходження до зали суду, що в туалетах стоять камери».

5. Акти, вчинені в рамках структурного або інституційного насильства, включаючи дії та бездіяльність держав та інших суб'єктів, також можуть сприйматися як сексуальне насильство, як вказує інформація, отримана від вцілілих, практикуючих фахівців та глобального громадянського суспільства. До них відносяться:

- a. вчинення актів сексуального насильства (як зазначено раніше) представниками держави або державними службовцями;**
- b. неспроможність національних органів влади:**
 - i. захистити людей від сексуального насильства;**
 - ii. притягнути осіб, які вчинили сексуальне насильство, до відповідальності згідно з національним законодавством або передати справу до компетентного суду; та/або**
 - iii. надати гарантії правового захисту та допомоги постраждалим.**
 - iv. прийняття дискримінаційних законів, які сприяють безкарності виконавця чи допускають її, у тому числі через законний вирок, або дозволяють особі, що вчинила сексуальне насильство, уникнути правосуддя через шлюб із потерпілим.**

Інформація, отримана від вцілілих та від глобального громадянського суспільства свідчить про те, що дії та бездіяльність держав також можуть сприйматися як сексуальне насильство. Відповідні приклади включають відсутність захисту з боку держави або загальний контекст домашнього насильства, виправданий державою. Наступним прикладом є випадки, коли державна система захищає або сприймається як така, що захищає виконавця, а не потерпілого, що саме по собі вважається актом сексуального насильства.

Ці приклади є показовими та не є вичерпними. Акти перелічені за алфавітом, щоб уникнути відчуття ієрархічних відносин між ними. Зокрема, це спрямовано на те, щоб уникнути точки зору, що акти, пов'язані з проникненням, обов'язково є більш серйозними, ніж інші акти.⁸³

Примітки

- 1 Див. частину 1.2.a Декларації громадянського суспільства щодо сексуального насильства (далі — Декларація).
- 2 Див. частину 1.2.b Декларації.
- 3 Як перелічено у частині 4 Декларації.
- 4 Відповідно до ст. 7.2.f Римського статуту, «примусова вагітність» означає «незаконне позбавлення волі будь-якої жінки, яка стала вагітною в примусовому порядку, з метою зміни етнічного складу будь-якого населення або вчинення інших серйозних порушень міжнародного права. Це визначення в жодному разі не повинно тлумачитися як таке, що впливає на національне законодавство щодо вагітності».
- 5 Елементи злочинів МКС уточнюють, що примусова стерилізація має місце, коли «правопорушник позбавив одну або більше осіб біологічної репродуктивної здатності» та «[ця] поведінка не була ані виправданою медичним чи лікарняним лікуванням відповідної особи чи осіб, ані здійснювалась за їх ширюю згодою». Крім того, «[це] позбавлення не має на меті включати заходи [контролю над народжуваністю], які на практиці мають непостійний ефект», та «розуміється, що «щира згода» не включає згоду, отриману шляхом обману». Елементи злочинів МКС, Ст. 7.1.g-5, 8.2.b.xxii-5 та 8.2.e.vi-5.
- 6 Це поняття означає, зокрема, підробку або пошкодження презервативів та інших засобів контрацепції.
- 7 Див. частину 3 Декларації.
- 8 Див. частину 1.2.a Декларації.
- 9 Див. частину 1.2.b Декларації.
- 10 Див. частину 3 Декларації.
- 11 Див. частину 3 Декларації.
- 12 Як перелічено у частині 4 Декларації.
- 13 Див. частину 3 Декларації.
- 14 Див. частину 3 Декларації.
- 15 Див. частину 3 Декларації.
- 16 У багатьох системах, в тому числі МКС, таке діяння вважається зґвалтуванням, якщо воно вчинене насильницьки або без ширюї, добровільної, конкретної та тривалої згоди.
- 17 Там само.
- 18 Як перелічено у частині 4 Декларації.
- 19 Визначається, що у перекладах Декларації алфавітний порядок не обов'язково збережеться.
- 20 Див. частину 1.2.a Декларації.
- 21 Див. частину 1.2.b Декларації.
- 22 Як вказано у частині 4 Декларації.
- 23 ICTR, Jean Paul Akayesu, 2 September 1998, op. cit., para 12A.
- 24 Відповідно до ст. 7.2.f Римського статуту, «примусова вагітність» означає «незаконне позбавлення волі будь-якої жінки, яка стала вагітною в примусовому порядку, з метою зміни етнічного складу будь-якого населення або вчинення інших серйозних порушень міжнародного права. Це визначення в жодному разі не повинно тлумачитися як таке, що впливає на національне законодавство щодо вагітності».
- 25 Елементи злочинів МКС уточнюють, що примусова стерилізація має місце, коли «виконавець позбавив одну або більше осіб біологічної репродуктивної здатності» та «[ця] поведінка не була ані виправданою медичним чи лікарняним лікуванням відповідної особи чи осіб, ані здійснювалась за їх ширюю згодою». Крім того, «[це] позбавлення не має на меті включати заходи [контролю над народжуваністю], які на практиці мають непостійний ефект», та «розуміється, що «щира згода» не включає згоду, отриману шляхом обману». ICC Elements of Crimes, Art. 7.1.g-5, 8.2.b.xxii-5 and 8.2.e.vi-5.
- 26 Це передбачає підробку або пошкодження презервативів та інших засобів контрацепції.
- 27 Див. Dieneke De Vos, "Can the ICC prosecute forced contraception?", European University Institute, 14 March 2016.
- 28 Див. ABColombia, [Colombia: Women, Conflict-Related Sexual violence and the Peace Process](#), November 2013; див. також Francisco Gutiérrez Sanín and Francy Carranza Franco, "Organizing women for combat: The experience of the FARC in the Colombian war" (2017), *Journal of Agrarian change*, Vol 17(4), p 733-738.
- 29 Див. Grey, 2017, op. cit., p 912.
- 30 Там само, p 911, 914, and 917.
- 31 ICC, Pre-Trial Chamber II, The Prosecutor v. Dominic Ongwen, Decision on the confirmation of charges against Dominic Ongwen, ICC-02/04-01/15, 23 March 2016, paras 99-100.
- 32 Elizabeth Miller, Beth Jordan, Rebecca Levenson, and Jay G. Silverman, "Reproductive coercion: connecting the dots between partner violence and unintended pregnancy" (2010), *Contraception*, Vol 81(6), p 457-459.
- 33 Див. частину 3 Декларації.
- 34 Human Rights Council, 'I Lost My Dignity': Sexual and Gender-based violence in the Syrian Arab Republic, Conference room paper of the Independent International Commission of Inquiry on the Syrian Arab Republic, UN Doc. A/HRC/37/CRP.3, 8 March 2018, para 32.
- 35 ICTR, The Prosecutor v. Pauline Nyiramasuhuko et al, Appeals Judgement, ICTR, IT-98-42, 14 December 2015, para 540: «Судова палата встановила, що на початку червня 1994 року Нірамасухуко (Nyiramasuhuko) прибула до сектору К'ярва-Сумо (Cyagwa-Sumo), комуна Нгома (Ngoma), та поширювала презервативи для інтерахамве, які мали використовуватися у процесі зґвалтувань та вбивств жінок тутсі в цьому секторі. Судова палата також встановила, що Нірамасухуко віддала жінці, якій вона передала презервативи, такий наказ: «Роздайте ці презервативи вашим хлопцям, щоб вони використовували їх для гвалтування жінок тутсі та для захисту себе від СНІДу, а після зґвалтування вони повинні бити їх усіх. Нехай жодна жінка тутсі не виживе, бо вони забирають наших чоловіків».
- 36 Там само, параграф 437.
- 37 Amnesty International, [Colombia: "Scarred Bodies, Hidden Crimes": Sexual Violence Against Women in the Armed Conflict](#), AMR 23/040/2004, 12 October 2004.
- 38 UN Women, [Towards an end to Sexual Harassment: The Urgency and Nature of Change in the Era of #METOO](#), 2018, p 3.

- 39 Див. частину 1.2.a Декларації.
- 40 Див. частину 1.2.b Декларації.
- 41 Див. частину 3 Декларації.
- 42 ICTY, Duško Tadić, Trial Judgment, op. cit., para 198.
- 43 ICC, Pre-Trial Chamber I, The Prosecutor v. Gaddafi et al Prosecutor's Application Pursuant to Article 58 as to Muammar Mohammed Abu Minyar Gaddafi, Saif Al-Islam Gaddafi and Abdullah Al-Senussi, ICC-01/11-4-Red, 16 May 2011, para 27; Report of the International Commission of Inquiry on Libya (2 March 2012) UN Doc. A/HRC/19/68, p 45..
- 44 SCSL, Issa Hassan Sesay et al, Trial Judgment, op. cit., paras 1307 and 1208.
- 45 SCSL, The Prosecutor v. Moinina Fofana and Allieu Kondewa, Trial Judgment, SCSL-04-14-T, 2 August 2007, paras 496 and 520.
- 46 Heleen Touquet, [Unsilenced. International Truth and Justice Project](#), 2018. Інші приклади каліцтва, ураження електричним струмом, спалювання, побиття та зв'язування пеніса можна знайти у звіті LDHR за 2019, op. cit., с. 24-32.
- 47 WHO, [Female Genital Mutilation. Key Facts](#), 2018.
- 48 Див. частину 3 Декларації.
- 49 Як перелічено у частині 4 Декларації.
- 50 Institute for International Criminal Investigations & REDRESS, Supplement to the International Protocol on the Documentation and Investigation of Sexual Violence in Conflict: Myanmar, March 2018, p 6-7.
- 51 Special Court for Sierra Leone (SCSL), The Prosecutor v. Issa Hassan Sesay et al, Trial Judgment, SCSL-04-15-T, 2 March 2009, paras 1194 (примушення чоловіка дивитися, як гвалтують його дружину) та 1347 (примушення чоловіка спостерігати за численними зґвалтуваннями та вбивством своєї дружини, примушення чоловіка рахувати кожну особу, яка гвалтувала його дружину). Див. також Chris Coulter, *Bush wives and girl soldiers: Women's Lives through War and Peace in Sierra Leone* (Ithaca; London: Cornell University Press, 2009).
- 52 ICTY, The Prosecutor v. Miroslav Kvočka et al, Trial Judgment, IT-98-30/1-T, 2 November 2001, para 98. Дивіться також ICTY, Radoslav Brđanin, Trial Judgment, op. cit., п 517 та 1013. Деякі акти сексуального насильства були скоєні на очах у інших ув'язнених в Омарській (Omar'ska). В одному випадку «озброєний чоловік увійшов до ресторану табору Омарська, де їли в'язні. Він оголив груди затриманій жінки, дістав ніж і кілька хвилин водив ним по її грудях. Інші затримані затамували подих, думаючи, що будь-якої секунди він може відрізати груди» (пункт 517).
- 53 Див. Lawyers & Doctors for Human Rights (LDHR), ["The Soul Has Died": Typology, Patterns, Prevalence and the Devastating Impact of Sexual Violence Against Men and Boys in Syrian Detention](#), March 2019, p 35-37.
- 54 ICC, Dominic Ongwen, Confirmation of charges, op. cit., paras 87, 89, 90, 91: «Палата погоджується з тим, що примушування іншої особи до подружнього партнерства може само по собі означати акти, подібні до тих, що явно перелічені в статті 7(1) Статуту, і може навмисно спричинити великі страждання, та що примусовий шлюб скоріше можна абстрактно кваліфікувати як «інші нелюдські діяння» відповідно до статті 7 Статуту, ніж відносити його до злочинів сексуального рабства».
- 55 SCSL, The Prosecutor v. Issa Hassan Sesay et al, Appeals Judgment, SCSL-04-15-A, 26 October 2009, para 736: «Обвинувачений за допомогою сили, погрози застосування сили, примусу, або скориставшись вимушеними обставинами, змушує одну чи кількох осіб бути його подружнім партнером, а дії виконавця, відомі як частина широко поширеного чи систематичного нападу на цивільне населення та спричиняючи заподіяння сильних страждань або серйозної шкоди тілу або психічному чи фізичному здоров'ю, за тяжкістю достатньо подібні до перелічених злочинів проти людяності.»; SCSL, Prosecutor v. Alex Tamba Brima et al, Appeals Judgment, SCSL-2004-16-A, 22 February 2008, para 196.
- 56 Extraordinary Chambers in the Courts of Cambodia (ECCC), Case 002 Chea Nuon et al, Closing Order, 002/19-09-2007-ECCC-OCIJ, 15 September 2010, para 1443.
- 57 UN Sub-Commission on the Promotion and Protection of Human Rights, [Final Report of the UN Special Rapporteur on the Situation of Systematic Rape, Sexual Slavery and Slavery-like Practices During Armed Conflict](#), UN Doc. E/CN.4/Sub.2/1998/13, 1998, para 30.
- 58 Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights (OHCHR), Report of the Detailed Findings of the Commission of Inquiry on Human Rights in the Democratic People's Republic of Korea, UN Doc. A/HRC/25/CRP.1, 7 February 2014, p 416-422.
- 59 ICTR, Jean-Paul Akayesu, Trial Judgment, op. cit., para 429 and 437.
- 60 Там само, п. 10A.
- 61 Grey, 2019, op. cit., p 96.
- 62 CUNY School of Law, MADRE, and OWFI, [Communication to the ICC Prosecutor Pursuant to Article 15 of the Rome Statute Requesting a Preliminary Examination into the Situation of Gender-Based Persecution and Torture as Crimes Against Humanity and War Crimes Committed by the Islamic State of Iraq](#), 8 November 2017, para 63.
- 63 Dorine Llanta, ["Can two fingers tell the truth?"](#), International Law Girls, 18 February 2019; WHO, OHCHR, UN Women, [Eliminating Virginity Testing: An Interagency Statement](#), 2018.
- 64 UNSC, Report of the Secretary-General on Conflict-Related Sexual Violence, UN Doc. S/2018/250, 16 April 2018, p 55.
- 65 Див. частину 3 Декларації.
- 66 ICTY, Duško Tadić, Trial Judgment, op. cit., п 206.
- 67 ICTY, Prosecutor v. Miroslav Bralo, Initial indictment, IT-95-17, 2 November 1995, para 25.
- 68 Див. частину 3 Декларації.
- 69 Див. частину 3 Декларації.
- 70 ICTR, The Prosecutor v. Emmanuel Rukundo, Trial Judgment, ICTR-2001-70-T, 1 December 2010, para 381.
- 71 Те саме.
- 72 Heinz Heger, *The Men with the Pink Triangle* (Merlin-Verlag, 1972).
- 73 Antony Beevor, ["An ugly carnival"](#), The Guardian, 5 June 2009.
- 74 Human Rights Council, Sexual and gender-based violence in Myanmar and the gendered impact of its ethnic conflicts, UN Doc. A/HRC/42/CRP.4, 22 August 2019, paras 75, 96. Укуси, щоб відзначити вцілілих у сексуальному насильстві, також згадувалися в Manisha Nandan, Mahipal Singh Sankhla, Mayuri Kumari, Kirti Sharma, and Rajeev Kumar, "Investigation of Sexual Assault Cases through Bite Marks Identification — A Review Study" (2016, International Journal of Social Relevance & Concern, Vol 4(9)).
- 75 Див., наприклад, Annie Kelly, ["I carried his name on my body for nine years: the tattooed trafficking survivors reclaiming their past"](#),

The Guardian, 16 November 2014. Дивиться також роботу [Survivors' Ink](#), у якої описуються татуювання, шрами та інші маркування вцілілих у сексуальному насильстві.

- 76 У багатьох системах, включаючи МКС, така поведінка вважається зґвалтуванням, якщо вона вчинена насильницьки або без щирої, добровільної, конкретної та тривалої згоди.
- 77 Anne-Marie de Brouwer et al, *And I live on* (Wolf Legal Publishers, 2019).
- 78 Там само.
- 79 Див. Touquet, 2018, op. cit., p 20.
- 80 ICTY, Prosecutor vs. Dragoljub Kunarac, Radomir Kovac and Zoran Vukovic, Trial Judgement, IT-96-23-T&IT-96-23/1-T, 22 February 2001.
- 81 Там само., para 219.
- 82 Як перелічено у частині 4 Декларації.
- 83 У перекладах Декларації алфавітний порядок не обов'язково буде дотримуватися.